

بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت با توجه به نقش تعدیلگر ویژگی‌های شرکت

محسن روز بخش^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۰۳/۳۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین ارزش شرکت و اجتناب مالیاتی با توجه به نقش تعدیلگر ویژگی‌های شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت، توصیفی-همبستگی است. به منظور دستیابی به هدف پژوهش، تعداد ۱۰۰ شرکت از میان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ به روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک جهت انجام تحلیل در نظر گرفته شد. جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل رگرسیونی چند متغیره و روش حداقل مربعات معمولی استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تاثیر مستقیم دارد. و با ورود ویژگی‌های شرکت بر مدل، اندازه شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه مثبت و معناداری دارد اما با دخالت سن شرکت و دارایی‌های مشهود به عنوان ویژگی‌های شرکت رابطه معناداری یافت نشد.

کلمات کلیدی

ارزش شرکت، اجتناب مالیاتی، ویژگی‌های شرکت

۱. کارشناس ارشد حسابداری و مدرس، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان فلاورجان، ایران.
(roozbakhsh.m@gmail.com)

مقدمه

امروزه سرمایه‌گذاران در بازارهای سرمایه به میزان زیادی بر اطلاعات مالی قابل اتکا تأکید دارند. کیفیت بالای این اطلاعات به سرمایه‌گذاران در برآورد بهتر ریسک و ارزیابی ارزش شرکت^۱ کمک نموده و منجر به بهبود تصمیم‌های سرمایه‌گذاری می‌گردد. به بیان بهتر، ارزش شرکت بیانگر راهی برای رسیدن به کامیابی پایدار و افزایش سود واحدهای تجاری محسوب می‌گردد (طهماسبی و همکاران^۲، ۲۰۲۱). ارزش شرکت مفهوم بسیار گسترده‌ای است که در برگیرنده ارزش و جایگاه یک شرکت است و این ارزش می‌تواند بیانگر توانایی و اقتدار یک شرکت در بین مدیران و اعتبار دهندگان ... باشد (فرانسیس و همکاران^۳، ۲۰۱۴). ارزش شرکت برای سهامداران، سرمایه‌گذاران، مدیران، اعتباردهندگان و سایر ذینفعان شرکت در ارزیابی آنها از آینده شرکت و تأثیر آن در برآورد ریسک و بازدهی سرمایه‌گذاری و قیمت سهام اهمیت به سزایی دارد. بر اساس پژوهش‌های انجام شده هر چه ارزش شرکت بالاتر باشد بیانگر فرصت رشد و سرمایه‌گذاری بیشتر است که در این راستا انگیزه بیشتری را به سرمایه‌گذاران جهت سرمایه‌گذاری می‌دهد. با توجه به اهمیت و نقش ارزش شرکت در تصمیم‌گیری استفاده‌کننده، شناسایی عوامل موثر بر آن به عنوان امری انکارناپذیر است. یکی از این عواملی که نقش برجسته و کلیدی در بین سهامداران، مالکان، سازمان‌ها و شرکت‌ها و ... دارد، اجتناب مالیاتی^۴ است. مالیات، مهم‌ترین درآمد دولت‌ها است که از دیر باز وصول شده است. از طرف دیگر، شرکت‌ها همواره در پی پرداخت مالیات کمتر هستند. اجتناب مالیاتی از جمله روش‌هایی است که پرداخت کنندگان مالیات می‌توانند به منظور کاهش مبلغ مالیات از آن استفاده کنند. اجتناب مالیاتی به هر نوع اقدام غیرقانونی جهت عدم پرداخت صحیح مالیات و انجام اقدامات قانونی برای کاهش بدهی مالیاتی اجتناب مالیاتی اطلاق می‌شود (دیرنگ و همکاران^۵، ۲۰۰۸). اجتناب مالیاتی توسط مدیران به دلیل ایجاد عدم اطمینان در وضعیت‌های مالیاتی، باعث افزایش عدم اطمینان نسبت به پرداخت مالیات در آینده و در نتیجه ریسک مالیاتی گردد؛ چرا که ممکن است سیاست‌های جسورانه مدیران در خصوص مدیریت مالیات از سوی مقامات مالیاتی کشف و منجر به پرداخت مالیات بیشتر گردد. از طرفی، کاهش مالیات، مورد توجه مقامات مالیاتی بوده و به اختلاف مودیان با مقامات مالیاتی دامن می‌زند (پاکیزه و همکاران، ۱۳۹۴). اجتناب مالیاتی به عنوان راهکار کاهش میزان مالی تعلقی گرفته به سود حاصل از عملکرد واحدهای تجاری می‌شود. اجتناب مالیاتی شامل زنجیرها از فعالیت‌ها، برنامه‌های استراتژیک قانونی و پیش رونده در اخذ معافیت مالیاتی است که باعث به وجود آمدن فضای خاکستری در ارائه اطلاعات و گزارش‌های مالی و مالیاتی به افراد برون سازمانی می‌گردد (حانلون و هیتزمان^۶، ۲۰۰۹). اجتناب از مالیات یک فعالیت گریز از مالیات بدون شکستن خطوط قوانین و درون چارچوب قوانین مالیات است. در این راستا، ویژگی‌های شرکت^۷ به عنوان اساسی‌ترین و مهم‌ترین ارکان شرکت است که می‌تواند نقش مهمی در کارایی و اثر بخشی و عملکرد شرکت‌ها ایفا کند، هر شرکت از یک مجموعه ویژگی‌هایی برخوردار است که تا اندازه زیادی با نوع و ماهیت فعالیت آن در ارتباط می‌باشد. فعالیت‌های تجاری

1 Company Value

2 Tahmasebi et al

3 Francis et al

4 Tax Avoidance

5 Dyreng et al

6 Hanlon & Heitzman

3 Company Characteristics

مختلف از پیچیدگی، چرخه عملیاتی، ریسک، بازده، سرمایه، منابع مالی، اهداف و مأموریت‌های متفاوتی برخوردار هستند و بدیهی است که محیط اطلاعاتی و گزارشگری به میزان قابل ملاحظه‌ای متأثر از نوع فعالیت تجاری و ویژگی‌های حاکم بر آن می‌باشد. همچنین ویژگی‌های شرکت نقش مهم و کلیدی را در بازداشتن مدیران از دستکاری در ارقام حسابداری نسبت به سایر معیارها نظیر نظارت یا متغیرهای عملکرد دارد.

مروری بر پیشینه پژوهش‌های انجام شده حاکی از آن است که در ایران در رابطه با تاثیر نقش تعدیل گر ویژگی‌های شرکت بر رابطه بین ارزش شرکت و اجتناب مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد توجه و تحقیق قرار نگرفته است و در این حوزه پژوهش کافی انجام نگرفته است و با اینکه در ارتباط با موضوع فوق پژوهش‌های متعددی انجام شده است، اما در داخل کشور پژوهشی که کاملاً مشابه با پژوهش حاضر باشد وجود ندارد. بنابراین، با توجه به بررسی‌های ایرانداک این اولین پژوهش و از جمله معدود پژوهش‌هایی در ایران می‌باشد که به بررسی نقش تعدیل گر ویژگی‌های شرکت بر رابطه بین ارزش شرکت و اجتناب مالیاتی می‌پردازد. لذا، این پژوهش در نوع خود تازه، بدیع و دارای نوآوری می‌باشد. در این پژوهش سعی شده به نقش تعدیل گر ویژگی‌های شرکت بر رابطه بین ارزش شرکت و اجتناب مالیاتی بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شود یا به سخن دیگر، در تلاش جهت یافتن پاسخ برای سوال زیر است: آیا ویژگی‌های شرکت بر رابطه بین ارزش شرکت و اجتناب مالیاتی نقش تعدیلگر دارد یا خیر؟

تعاریف مفهومی و پیشینه تحقیق :

ارزش شرکت

آماره‌ای است که می‌تواند این پاسخ را به سهامداران بدهد که مدیریت تا چه اندازه در افزایش ثروت آنها دخیل بوده است (کرمی، ۱۳۹۱).

آماره‌ای است که می‌تواند به عنوان نماینده ارزش شرکت برای سرمایه‌گذاران باشد (رودریگز و درایسن^۱، ۲۰۱۶).

اجتناب مالیاتی

اجتناب مالیاتی کلی‌ترین ابزار کاهش مالیات شرکت‌ها بوده و بیانگر تلاش برای پرداخت مالیات کمتر می‌باشد. به بیان واضح‌تر، اجتناب مالیاتی، به عنوان ابزار کاهنده پرداخت مالیات بر درآمد شرکت‌ها تعریف می‌شود (زهی و محمدخانلی، ۱۳۹۹).

هر وضعیتی از عدم تمکین که منجر به عدول از تکالیف مالیاتی، قانون اشخاص حقیقی و حقوقی گردد اجتناب مالیاتی به حساب می‌آید (طهماسبی، ۱۳۹۸).

فعالیت‌هایی که مدیران در چارچوب قوانین و مقررات، مالیات خود را کاهش می‌دهند (پاسترناک و وریکو^۲، ۲۰۰۸).

ویژگی‌های شرکت

ویژگی‌های شرکت در بازداشتن مدیران از دستکاری در ارقام حسابداری نسبت به سایر معیارها نظیر نظارت یا متغیرهای عملکرد دارد.

1 Rodriguez & Driessen

2 Pasternak & Rico

خارجی

بالستا و یاگوو^۱ (۲۰۲۳) در پژوهشی تحت عنوان "اجتناب مالیاتی و هزینه بدهی برای SME ها" در بازه زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۹ در کشور اسپانیا پرداختند. اجتناب مالیاتی ممکن است جریانهای نقدی شرکت، هزینههای نمایندگی، ریسک اطلاعات و ریسک بررسی دقیق توسط مقامات مالیاتی را از یک سو افزایش دهد و از طرف دیگر بر هزینه بدهی تاثیر بگذارد. یافته‌ها نشان داد که SME های دارای اجتناب مالیاتی با هزینههای بدهی کمتری روبرو هستند، که نشان می‌دهد اثرات مثبت اجتناب مالیاتی بر اثرات منفی آن برای SME ها غالب است. این یافته با نتایج ارزیابی فعالیت‌های اجتناب مالیاتی SME ها توسط تأمین‌کنندگان مالی کلیدی آنها (بانک‌ها)، با توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد SME ها و هزینه‌های نمایندگی پایین‌تر آنها سازگار است.

آنابلن و لی^۲ (۲۰۲۲) در پژوهشی تحت عنوان "مدیریت درآمدهای واقعی، ارزش شرکت و حاکمیت شرکتی" شواهدی از بازار کره پرداختند. یافته‌ها حاکی از آن است که رفتار فرصت‌طلبانه REM مدیریت، برای شرکت‌هایی که حاکمیت شرکتی قوی دارند، موثر نیست. مهم‌تر از آن، تحلیل‌های اثر متقابل و استواری ما شواهدی را ارائه می‌دهند که نشان می‌دهد حاکمیت شرکتی نقش نظارتی مؤثری در جلوگیری از مشارکت مدیریت در فعالیت‌های فرصت‌طلبانه REM ایفا می‌کند و به همین دلیل فعالیت‌های REM منجر به کاهش ارزش شرکت نمی‌شود.

حسینی و همکاران^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی اثر تعاملی مدیریت ریسک سازمانی بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و ارزش شرکت‌ها" پرداختند. نتایج بیانگر آن است که بین مدیریت ریسک سازمانی و ارزش شرکت‌ها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین ویژگی‌های کمیته حسابرسی شامل استقلال، سطح تحصیلات، تنوع بیشتر در سطح تحصیلات و تعداد جلسات اعضای کمیته حسابرسی بر مدیریت ریسک سازمانی تاثیر مثبت دارند. در نهایت مدیریت ریسک سازمانی نقش تعدیلگری بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی با ارزش شرکت‌ها دارد.

رضایی پشته‌نویی و همکاران^۴ (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی نقش تعدیلی مالکیت خانوادگی بر رابطه بین مسئولیت پذیری اجتماعی و اجتناب مالیاتی" پرداختند. نتایج بیانگر آن است که بین مسئولیت پذیری اجتماعی و اجتناب مالیاتی رابطه منفی معنادار وجود دارد. همچنین مالکیت خانوادگی، مطابق با نظریه ثروت اجتماعی-عاطفی و همسویی منافع بین مدیران و مالکان و مسائل نمایندگی کمتر در آن، رابطه منفی بین مسئولیت پذیری اجتماعی و اجتناب مالیاتی شرکت‌ها را تعدیل می‌کند.

هاچنز و همکاران^۵ (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت با استفاده از مدل‌های مختلط مکنون" پرداختند. نتایج بیانگر آن است که بین اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین صورت که آنها در بین ۱۹٪ نمونه انتخابی مورد مطالعه شان ۴۲٪ از نمونه مطالعه‌شان یک رابطه منفی بین ریسک مالیاتی و اجتناب مالیاتی نشان دادند و ۳۹٪ رابطه معناداری نشان ندادند.

1 Ballesta & Yagüe

2 Ana Belén & Lee

3 Hosayni et al

4 Rezaei Pitenoei et al

5 Hutchens et al

پاپوتونگان و همکاران^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی تجربی تأثیر مالکیت نهادی بر رابطه سرمایه فکری و ارزش شرکت" پرداختند. نمونه آماری آنها ۳۰۱ شرکت از شرکت‌های بورس اندونزی بوده است که نتایج آنها با استفاده از روش رگرسیون چندگانه نشان داده که سرمایه فکری تأثیر معنی‌داری بر ارزش شرکت داشته است، اما مالکیت نهادی تأثیر تعدیلگری بر رابطه سرمایه فکری و ارزش شرکت نداشته است و افشای اطلاعات مربوط به اهمیت سرمایه‌گذاری در دارایی‌های نامشهود مانند سرمایه فکری به عنوان استراتژی‌های رقابتی می‌باشد.

نسیم و همکاران^۲ (۲۰۱۹) در پژوهشی تحت عنوان "نقش تعدیل‌کنندگی نسبت‌های مالی در رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و ارزش شرکت" پرداختند. بدین منظور از داده‌های ۱۵۰۰ شرکت در بازه زمانی ۲۰۰۸ - ۲۰۱۲ در بورس شانگهای چین استفاده کرده‌اند. طبق نتایج این پژوهش از مسئولیت اجتماعی شرکت برای حل مسائل نمایندگی استفاده می‌شود. مسئولیت اجتماعی شرکت باعث افزایش ارزش شرکت می‌شود و ارائه نسبت‌های مالی، این رابطه را تعدیل می‌کند.

داخلی:

حسن‌زاده کوچو و مهدی‌نیا سبویی (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان "تأثیر خودشیفتگی مدیران بر اجتناب مالیاتی" پرداختند. در این پژوهش داده‌های مربوط به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ده ساله بین سال‌های ۱۳۹۲ - ۱۴۰۱ برای ۹۵ شرکت استخراج و از نرم‌افزار آماری ایویوز ۸ استفاده گردید. پژوهش از بعد نتیجه، یک پژوهش کاربردی است. پس از تجزیه و تحلیل‌های آماری، نتایج حاصل از فرضیه‌های پژوهش حاکی از آن است که خودشیفتگی مدیران بر اجتناب مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. بدین معنی که هر چه میزان خودشیفتگی مدیران افزایش یابد اجتناب مالیاتی نیز افزایش می‌یابد.

محقق و تقاعدی‌فینی (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی تأثیر چسبندگی هزینه‌ها بر سودآوری شرکت با توجه به نقش تعدیلگر ویژگی‌های شرکت" پرداختند. پژوهش از نوع پس‌رویدادی طبقه‌بندی بود. در این گونه تحقیقات، محقق به بررسی علت و معلول (متغیر وابسته و متغیر مستقل) پس از وقوع می‌پردازد و در آزمون فرضیات آن داده‌های تاریخی شرکت‌های پذیرفته شده در بازار اوراق بهادار تهران مورد استفاده قرار می‌گیرد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. با توجه به فیلترهای فوق، اطلاعات مرتبط با ۱۳۳ شرکت در دوره ۷ ساله ۱۴۰۰ - ۱۳۹۴ و مجموعاً ۹۳۱ سال-شرکت برای آزمون فرضیه مورد استفاده قرار گرفت. بنابراین، جامعه و نمونه آماری در این پژوهش بر هم منطبق می‌باشند. چسبندگی هزینه‌ها بر سودآوری شرکت تأثیر معناداری دارد و ویژگی‌های شرکت وجود رابطه بین چسبندگی هزینه‌ها و سودآوری شرکت نقش تعدیلی معناداری دارد.

محمدی و خالقی‌محمدی (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان "نقش ساختار مالکیت در تعدیل رابطه بین اجتناب مالیاتی، افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و ارزش شرکت" پرداختند. پژوهش بر مبنای هدف، از نوع کاربردی و از نقطه نظر روش استنتاج، از نوع توصیفی - تحلیلی می‌باشد. قلمرو تحقیق بازه زمانی ۱۰ ساله از ۱۳۹۱ - ۱۴۰۰ را در بر گرفته و مکان تحقیق بورس اوراق بهادار تهران و شرکت‌های پذیرفته شده در بورس می‌باشد. به منظور بررسی صحت فرضیه‌های پژوهش، از رگرسیون چند متغیره مبتنی بر داده‌های ترکیبی با اثرات ثابت و از نرم‌افزار ایویوز ۱۱ استفاده

1 Paputungan

2 Naseem et al

شده است. نتایج فرضیه‌های پژوهش نشان داد که اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تأثیر معناداری دارد. افشای مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر معنادار و مثبتی بر ارزش شرکت دارد. مالکیت نهادی و مالکیت مدیریتی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت را تعدیل می‌کنند. مالکیت نهادی رابطه بین افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و ارزش شرکت را تعدیل می‌کند اما مالکیت مدیریتی رابطه بین افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و ارزش شرکت را تعدیل نمی‌کند. ارزش گذاری اجتناب مالیاتی تابعی از حاکمیت شرکتی است و به طور گسترده‌تر، با این دیدگاه که اجتناب مالیاتی و تلاش‌های مدیریتی برای انحراف ارزش از سهامداران در هم تنیده شده است، سازگار است. شرکت‌هایی که اصول مسئولیت اجتماعی شرکت را اتخاذ می‌کنند شفاف‌تر هستند و خطر رشوه و فساد کمتری دارند. درآمد پایین منجر به بازده سهام پایین و به دنبال آن چشم‌انداز منفی سرمایه‌گذاران خواهد شد. این شرایط بر کاهش قیمت سهام تأثیر می‌گذارد و در نهایت منجر به کاهش ارزش شرکت می‌شود.

رمضانی (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت: با توجه به ساز و کارهای راهبری شرکتی" مشتمل بر ۱۴۸ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۸ پرداخت. برای گردآوری داده‌ها از بانک‌های اطلاعاتی ره آورد نوین و تدبیر پرداز و صورت‌های مالی سالانه شرکت‌ها، گزارش هیئت مدیره به مجمع عمومی صاحبان سهام و وب سایت سازمان بورس اوراق بهادار، استفاده گردید. برای آزمون فرضیه‌ها در این پژوهش، از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ و Eviews نسخه ۸ استفاده شد. نتایج نشان داد که اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تأثیر منفی و معناداری دارد. همچنین سازوکارهای راهبری شرکتی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت را تعدیل می‌کند.

محمدی (۱۴۰۱) اثر تعدیل‌کننده ویژگی‌های هیات مدیره بر رابطه بین ارزش شرکت و برنامه‌ریزی مالیاتی ۱۰۵ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۳۹۸ پرداخت. یافته‌های نشان می‌دهد که ارزش شرکت تأثیر مثبت و معناداری بر برنامه‌ریزی مالیاتی دارد و دوگانگی وظایف مدیرعامل، اندازه و استقلال هیات مدیره تأثیر ارزش شرکت بر برنامه‌ریزی مالیاتی را تشدید می‌کند.

امین‌عشایری (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی تأثیر پرداخت سود سهام و ویژگی‌های شرکت بر کیفیت درآمد" پرداخت. پژوهش به بررسی تأثیر پرداخت سود تقسیمی و پنج ویژگی شرکت (اندازه شرکت، اهرم شرکت، عملکرد شرکت، شکل قانونی و کیفیت حسابرسی) بر کیفیت سود فعال‌ترین شرکت‌های فهرست شده می‌پردازد. در کشور ایران. نمونه‌ای از ۲۰۰ مشاهدات سال شرکت طی چهار سال از ۱۳۹۰ - ۱۳۹۸ استفاده شد. رگرسیون چندگانه سلسله مراتبی برای رگرسیون شش متغیر مستقل در کیفیت سود شرکت‌ها از طریق عدم مدیریت سود شرکت‌ها که از طریق اقلام تعهدی اختیاری برآورد شد، مورد استفاده قرار گرفت. نتایج اصلی نشان می‌دهد که برخی از واگرایی در شیوه‌های مدیریت سود در چهار سال وجود دارد و ممکن است نشان دهد که مدیریت سود توسط شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران به ویژه در دو سال اول (۱۳۹۰ و ۱۳۹۱) وجود دارد. با این حال، روش‌های مدیریت سود نسبتاً کمتری در دو سال گذشته (۱۳۹۷ و ۱۳۹۸) مشاهده شده است. نتایج همبستگی تعدادی از روابط مهم بین مدیریت سود و سه متغیر مستقل (اهرم شرکت، شکل قانونی و کیفیت حسابرسی) را نشان می‌دهد. نتایج رگرسیون چندگانه سلسله مراتبی با نتایج به دست آمده از طریق همبستگی پیرسون مطابقت دارد.

کازمی‌منش و دستگیر (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی تاثیر ارزش شرکت و سودآوری بر ریسک بازده سهام با تاکید بر سرمایه در گردش" پرداختند. پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی بوده و از بعد روش‌شناسی همبستگی از نوع علی (پس رویدادی) می‌باشد. با استفاده از روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک، ۱۵۶ شرکت به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شده در افق زمانی ۶ ساله بین سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۲ مورد بررسی قرار گرفتند. روش مورد استفاده جهت جمع‌آوری اطلاعات، کتابخانه‌ای بوده و داده‌های مربوط برای اندازه‌گیری متغیرها از سایت کدال و صورت‌های مالی شرکت‌ها جمع‌آوری شده و در اکسل محاسبات اولیه صورت گرفته سپس برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از نرم‌افزار استاتا و از رگرسیون چندگانه با الگوی داده‌های تابلویی استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که ارزش شرکت بر ریسک بازده سهام شرکت تاثیر منفی دارد. سودآوری بر ریسک بازده سهام شرکت تاثیر منفی دارد. سرمایه در گردش اثر ارزش شرکت بر ریسک بازده سهام شرکت را شدت می‌بخشد. سرمایه در گردش اثر سودآوری بر ریسک بازده سهام شرکت را شدت می‌بخشد.

مشایخی و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی تاثیر راهبری شرکتی بر رابطه‌ی بین اجتناب از مالیات و ارزش شرکت پرداختند. نتایج نشان داد اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تاثیر مثبت و معنادار دارد و همچنین نتایج نشان می‌دهد که با بهبود کیفیت ساختار راهبری شرکتی، تاثیر مثبت فعالیت‌های اجتناب از مالیات بر ارزش شرکت بیشتر می‌شود.

فرضیه و سوالات پژوهش:

سوالات پژوهش:

هم‌سویی تمام ارکان یک پژوهش علمی و به عبارتی دیگر، قرارگیری موضوع پژوهش، اهداف آن، سوال‌های مطرح شده و فرضیه‌ها در یک راستا، از مهم‌ترین لازمه‌های انجام یک پژوهش علمی است. بر این اساس و در موارد مذکور و نیز با توجه به مبانی تئوریک و پژوهش‌های پیشین این پژوهش دارای سوال‌های به شرح زیر است:

سوال اول: آیا بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد؟

سوال دوم: آیا ویژگی‌های شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معنادار دارد؟

فرضیه‌ها:

با توجه به مبانی نظری مطرح شده و پژوهش‌های پیشین، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر تدوین شده است.

فرضیه اول: بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: ویژگی‌های شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معنادار دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف جزء تحقیقات کاربردی است. اما تحقیقات به لحاظ ماهیت روش به دو دسته توصیفی (غیرآزمایشی) و آزمایشی تقسیم می‌شوند که تحقیق حاضر جزء تحقیقات توصیفی-همبستگی می‌باشد. تحقیق توصیفی^۱ با هدف تعیین و توصیف ویژگی‌های یک موقعیت صورت می‌گیرد به عبارت دیگر هدف آن تشریح جنبه‌هایی از پدیده مورد نظر پژوهشگر و با دیدگاهی فردی، سازمانی و نظایر آن است. هدف تحقیق پیمایشی شناسایی عوامل مهم و مرتبط با مسأله و کسب اطلاع از وجود رابطه بین متغیرها است که لزوماً رابطه علی نیست. وجه تمایز تحقیق همبستگی با تحقیق آزمایشی در این است که در اینجا متغیرهای مستقل دستکاری نمی‌شوند. تحقیق حاضر از لحاظ

همبستگی جزء تحقیقات همبستگی از نوع تحلیل رگرسیون است. در تحلیل رگرسیون هدف پیش بینی یک یا چند متغیر ملاک براساس یک یا چند متغیر پیش بین است. اگر هدف بررسی یک متغیر ملاک از یک متغیر پیش بین باشد از رگرسیون ساده استفاده می شود. اگر بررسی یک متغیر ملاک براساس چند متغیر پیش بین باشد از رگرسیون چندگانه^۱ استفاده می شود. اگر همزمان چند متغیر ملاک براساس چند متغیر پیش بین بررسی شود از رگرسیون چند متغیری^۲ استفاده می شود. این پژوهش از منظر بررسی داده ها جز تحقیقات پس رویدادی است. تحقیق پس رویدادی تحقیقی است که از طریق مشاهده و مطالعه نتایج موجود و زمینه قبلی آنها به امید دست یابی به راه حلی برای تعریف وقوع پدیده است.

جامعه آماری و نمونه آماری:

قلمرو موضوعی و نمونه آماری شامل همه شرکتها به جز شرکتهای مالی و سرمایه گذاری، بانکها، بیمه با توجه به اینکه نحوه گزارشگری اطلاعات و ماهیت عملیات آنها متفاوت از سایر شرکتها می باشد از نمونه آماری تحقیق حذف خواهند شد. بنابراین، روش نمونه گیری به صورت حذفی می باشد به این صورت که از بین جامعه آماری با توجه به شرایط زیر انتخاب شده است:

۱. با توجه به دوره زمانی دسترسی به اطلاعات (۱۳۹۷-۱۴۰۱)، شرکت ها قبل از سال ۱۳۹۷ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد و نام آن تا پایان سال ۱۴۰۱ از فهرست شرکت های یاد شده، حذف نشده باشد.
۲. سال مالی شرکت ها به پایان اسفند ماه هر سال منتهی شود.
۳. به دلیل شفاف نبودن اطلاعات مالی (شرکت های سرمایه گذاری، واسطه گری مالی، بانکها، بیمه، و غیره) این شرکت ها از نمونه حذف شده اند.
۴. اطلاعات تحقیق در دسترس باشند.
۵. شرکت ها باید توقف عملیات نداشته و دوره مالی خود را تغییر نداده باشند.
۶. پس از محاسبات فوق، میزان نمونه ۱۰۵ شرکت به دست آمده است که به صورت حذفی از حجم جامعه آماری انتخاب شده است.

مدل تحقیق

مدل فرضیه اول:

(رابطه ۱)

$$Q\ Tobin_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BDT_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

مدل فرضیه دوم:

(رابطه ۲)

$$Q\ Tobin_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BDT_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 AGE_{i,t} + \beta_4 TANGIBILITY_{i,t} + \beta_5 GROWTH_{i,t} + \beta_6 (BDT * SIZE)_{i,t} + \beta_7 (BDT * AGE)_{i,t} + \beta_8 (BDT * TANGIBILITY)_{i,t} + \beta_9 (BDT * GROWTH)_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

1 multiple regression

2 Multivariate regression

متغیر وابسته

ارزش شرکت (Q Tobin)

در این پژوهش، ارزش شرکت متغیر وابسته پژوهش است که جهت سنجش و اندازه‌گیری آن بدین شرح عمل می‌کنیم: نسبت ارزش بازار شرکت به ارزش دفتری (یا ارزش جایگزینی دارایی‌های شرکت). بدین ترتیب که ارزش دفتری دارایی‌های شرکت در مخرج کسر استفاده شده و در صورت کسر نیز ارزش بازار شرکت (مجموع ارزش سهام شرکت و ارزش دفتری بدهی‌ها) قرار داده می‌شود.

متغیر مستقل

اجتناب مالیاتی (BDT)

در پژوهش حاضر، اجتناب مالیاتی (ETR) متغیر مستقل می‌باشد؛ که جهت سنجش آنها مطابق زیر اندازه‌گیری می‌شود:

اجتناب مالیاتی: نسبت هزینه مالیات بر درآمد تقسیم بر درآمد قبل از مالیات است (گایا و همکاران، ۲۰۱۷).

متغیر تعدیل‌گر

ویژگی‌های شرکت

در این پژوهش، ویژگی‌های شرکت متغیر تعدیلگر پژوهش است که جهت سنجش و اندازه‌گیری آن بدین شرح عمل می‌کنیم:

متغیر تعدیل‌گر	نماد	روش سنجش و اندازه‌گیری متغیرها
اندازه شرکت	SIZE	اندازه شرکت برابر با لگاریتم طبیعی ارزش بازار شرکت در پایان هر ماه است. (گارسا سانچز ^۱ ، ۲۰۲۰).
سن شرکت	AGE	سیچنیک و موسوی ^۲ ، ۲۰۱۷. فاصله تاریخ تاسیس تا سال مورد نظر. (کایه
فرصت رشد	GROWTH	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری یک شرکت است که به صورت نسبت مجموع ارزش دفتری بدهی‌ها و ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری کل دارایی‌ها محاسبه می‌شود (گان‌دپ ^۳ ، ۲۰۱۷).

$Q_{Tobin\ i,t}$ = ارزش شرکت.

$BDT_{i,t}$ = اجتناب مالیاتی.

$TANG_{i,t}$ = نسبت دارایی‌های ثابت مشهود.

$SIZE_{i,t}$ = اندازه شرکت.

$AGE_{i,t}$ = سن شرکت.

β = ضریب همبستگی رگرسیون.

β_0 = عرض از مبدا.

i,t = شرکت i زمان t .

1 García-Sánchez

3 Kieschnick & Moussawi

3 Gundeep

$\hat{\epsilon}_{i,t}$ = «اثرات نامشخص عوامل تصادفی» جزء خطای تصادفی شرکت (جملات اخلاص)، برای هر دوره مستقل است، دارای توزیع نرمال و مستقل از عوامل رگرسیونی است یا خطای برآورد مدل.

گردآوری اطلاعات

در این پژوهش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و با مراجعه به آرشیو شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد اطلاعات مورد استفاده جهت محاسبه متغیرهای پژوهش از طریق صورتهای مالی و گزارش های هیئت مدیره، نمونه پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار جمع آوری شد و برای محاسبه متغیرها از نرم افزار صفحه گسترده اکسل استفاده گردید.

آماره های توصیفی متغیرهای پژوهش

برای بررسی مشخصات عمومی و پایه ای متغیرها جهت برآورد و تخمین الگو (مدل) و واکاوی دقیق آنها، برآورد شاخص های توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. شاخص های توصیف داده ها که در این پژوهش؛ شامل شاخص های مرکزی (مانند میانگین و میانه) و شاخص های پراکندگی انحراف معیار و دامنه تغییرات (این شاخص با تفاضل کوچکترین مشاهده از بزرگترین مشاهده محاسبه می شود)، با استفاده از نرم افزار Eviews، اندازه گیری شده اند. به وسیله این مشخصات می توان دید کلی در مورد مقادیر هر یک از متغیرها بدست آورد. در این پژوهش مقدار شاخص های توصیفی متغیرهای تحت بررسی به جدول (۴-۱) نشان داده شده اند:

آمار توصیفی

متغیر	اجتناب مالیاتی	دارایی های مشهود	عمر شرکت	اندازه شرکت	ارزش شرکت
نماد	BDT	TANG	AGE	SIZE	QTOBIN
میانگین	۰,۱۰۸۰۹۴	۰,۲۸۲۹۱۵	۲,۸۳۱۴	۱۴/۶۱۱	۱,۵۴۴۶
میانه	۰/۰۹۸۹۷	۰,۲۲۳۵۷۰	۲,۸۹۰۳	۱۴/۴۳۹۴	۱,۱۸۰۸۰
بیشینه	۰,۲۲۰۰۰	۰,۸۸۰۰۳۸	۵,۲۷۸۱	۲۰/۱۸۳	۹,۹۸۸۵
کمینه	۰/۰۰۰	۰,۰۱۹۲۳۵	۱,۰۹۸	۱۱,۱۱۰۶	۰,۸۲۵۶
انحراف معیار	۰/۱۹۹۹	۰,۲۰۸۴۶۸	۰,۴۶۴۴	۱/۴۷۸	۱,۳۴۲۵
مشاهدات	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰

(۱) تحلیل توصیفی متغیر مستقل:

اجتناب مالیاتی به عنوان متغیر مستقل است که میانگین برای متغیر اجتناب مالیاتی حدود ۰,۱۰۸۰ است و میانه متغیر ۰,۰۹۸۹۷/، نشان دهنده این است که حدود نیمی از شرکت های نمونه بالاتر از آن است.

(۲) تحلیل توصیفی متغیر وابسته:

ارزش شرکت به عنوان متغیر وابسته است که میانگین آن ۱,۵۴ را دارد که بیانگر متوسط ارزش شرکت نمونه گیری شده از بورس اوراق بهادار تهران است و میانه متغیر نشان دهنده این است که حدود نیمی از شرکت های نمونه دارای عملکرد بالاتر از ۱,۱۸ است. توزیع این متغیر دارای چولگی و مثبت و کشیدگی مثبت است که بیانگر تراکم مشاهده ها در سمت راست مقیاس و در حول شاخص های گرایش مرکزی سنجش است.

آزمون هم خطی متغیرهای پژوهش

بررسی همخطی میان متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش

متغیرهای مستقل و کنترلی		آماره های همخطی	
نام متغیر	نماد	تولانس	عامل تورم واریانس
اجتناب مالیاتی	BDT	۸/۶۴	۱/۰۷۹
اندازه شرکت	SIZE	۱/۴۷	۱/۴۰۳۰
سن شرکت	AGE	۴,۵۱	۱,۴۱
دارایی مشهود	TANG	۳,۴۸	۱,۱۰

با توجه به آنکه مقدار عامل تورم واریانس کمتر از پنج قرار می باشد، لذا می توان نتیجه گرفت که میان متغیرهای مستقل و کنترلی پژوهش، همخطی وجود ندارد.

آزمون ناهمسانی واریانس

یکی از موضوعات مهمی که در اقتصاد سنجی به آن برخورد می کنیم موضوع واریانس ناهمسانی است. واریانس ناهمسانی به این معناست که در تخمین مدل رگرسیون مقادیر جملات خطا دارای واریانس های نابرابر هستند. به منظور برآورد واریانس ناهمسانی در این تحقیق از آزمون براش پگان استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون به صورت جدول زیر، بیان می شود. توزیع آماری آزمون مذکور بصورت زیر است:

همسانی واریانس: H_0

ناهمسانی واریانس: H_1

نتایج حاصل از ناهمسانی واریانس

نام آزمون	فرضیه	آماره	احتمال آماره
براش پگان	اول	۰,۴۶۹۵	۰,۴۹۳۵
براش پگان	دوم	۱,۵۶	۰/۱۴۳۲

نتایج به دست آمده حاکی از آن است مقدار احتمال آزمون های مذکور، برای فرضیات، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا حاکی از نبود ناهمسانی واریانس بوده است.

آزمون انتخاب الگوی براش

با توجه به ادبیات تحقیق موجود و نیز ماهیت فرضیه های تحقیق در این پژوهش از داده های ترکیبی استفاده شده است. به منظور تعیین مدل مناسب (تلفیقی یا تابلویی با اثرات ثابت یا تصادفی) برای آزمون فرضیات از آزمون های چاو و هاسمن استفاده شده است.

الف) آزمون چاو

نتایج مربوط به آزمون F برای مدل رگرسیونی تحقیق حاضر در جدول ۴-۴ نشان داده شده است. فرض صفر و فرض مقابل برای آزمون چاو به شرح زیر می باشد:

H_0 : روش داده های تلفیقی

H_1 : روش داده های تابلویی

آزمون چاو

مدل رگرسیونی	آماره	احتمال	نتیجه آزمون
اول	۵,۰۳۵	۰/۰۰۰	رد فرض صفر مدل پانل
دوم	۴,۷۰	۰/۰۰۰	رد فرض صفر مدل پانل

با توجه به جدول فوق، در مورد مدل با توجه به سطح معناداری نتایج آزمون چاو نشان می‌دهد فرض H_0 (مدل تلفیقی) تایید نمی‌شود. به بیان دیگر، آثار فردی یا گروهی وجود دارد و باید از روش داده‌های تابلویی (پانل) برای برآورد مدل رگرسیونی تحقیق استفاده شود که در ادامه برای تعیین نوع مدل پانل (با اثرات تصادفی یا اثرات ثابت) از آزمون هاسمن استفاده می‌شود.

ب) آزمون هاسمن

پس از مشخص شدن اینکه عرض از مبدأ برای سال‌های مختلف یکسان نیست، باید روش استفاده در برآورد مدل (اثرات ثابت یا تصادفی) تعیین گردد که بدین منظور از آزمون هاسمن استفاده می‌گردد. فرض صفر و فرض مقابل برای آزمون هاسمن به شرح زیر می‌باشد:

H_0 : روش اثرات تصادفی

H_1 : روش اثرات ثابت

خلاصه نتایج آزمون هاسمن، به شرح ذیل در جدول زیر ارائه شده است:

آزمون هاسمن

مدل رگرسیونی	آماره کای دو	احتمال	نتیجه آزمون
اول	۷,۱۷۵۰	۰/۰۰۷۴	رد فرض صفر پانل با اثرات ثابت
دوم	۱۹,۵۳۳۹	۰/۰۰۶۷	رد فرض صفر پانل با اثرات ثابت

نتایج مربوط به آزمون هاسمن برای مدل در جدول فوق نشان داده شده است. نتایج نشان داده که احتمال آماره کای دو آزمون هاسمن برای همه مدل‌ها کمتر از ۵ درصد به دست آمده است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار می‌باشند و حاکی از تایید فرضیه H_1 می‌باشد، لذا با توجه به آزمون هاسمن برازش مدل رگرسیونی این تحقیق با استفاده از مدل داده‌های پانل به روش اثرات ثابت خواهد بود.

آزمون فرضیه های پژوهش

فرضیه های اصلی پژوهش:

بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

ویژگی‌های شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معنادار دارد.

مدل رگرسیون پژوهش

جهت بررسی فرضیه های تحقیق از مدل رگرسیونی چندمتغیره زیر استفاده شده است:
فرضیه اول پژوهش:

✓ H_0 : بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود ندارد

✓ H_1 : بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

✓ $Q\ Tobin_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BDT_{i,t} + \epsilon_{i,t}$

نتایج حاصل از برازش معادله رگرسیون اثرات ثابت فرضیه اول

نام متغیر	مقدار ضریب	خطا استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
عرض از مبدا	۳,۱۵۱	۰/۰۴۹۴	۶۳,۷۵	۰/۰۰۰
اجتناب مالیاتی	۱,۲۱	۰/۳۳	۳/۶۷	۰/۰۰۰
ضریب تعیین	۰/۳۲۵۷		آماره F	۵,۲۵۸۴
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۳۰۹۶		معنی داری	۰/۰۰۰
			آماره دوربین واتسون	۱/۷۳۲۹

بر اساس نتایج حاصل از جدول درمی یابیم که:

ضریب معناداری متغیر اجتناب مالیاتی (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می گردد، و مثبت بودن علامت ضریب رگرسیونی متغیر اجتناب مالیاتی (۱,۲۱)، نشان از رابطه مستقیم متغیر مستقل با وابسته دارد، در نتیجه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد تأثیر معنادار مستقیم دارد. بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حدود ۳۱ درصد تغییر ارزش شرکت توسط اجتناب مالیاتی توضیح داده می شود و به لحاظ آنکه مقدار آماره آزمون دوربین - واتسون (۱/۷۳) در بازه بهینه بین ۰ تا ۴ قرار دارد، فرض وجود خودهمبستگی میان متغیرها، رد می گردد و از آنجا که احتمال آماره آزمون اف (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، معنادار بودن رگرسیونی برازش شده تأیید می گردد.

فرضیه دوم پژوهش:

H_0 : ویژگی های شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معنادار ندارد.

H_1 : ویژگی های شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معنادار دارد.

$$Q\ Tobin_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BDT_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 AGE_{i,t} + \beta_4 TANGIBILITY_{i,t} + \beta_5 GROWTH_{i,t} + \beta_6 (BDT * SIZE)_{i,t} + \beta_7 (BDT * AGE)_{i,t} + \beta_8 (BDT * TANGIBILITY)_{i,t} + \beta_9 (BDT * GROWTH)_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

نتایج حاصل از برازش معادله رگرسیون اثرات ثابت فرضیه دوم

نام متغیر	مقدار ضریب	خطا استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
عرض از مبدا	۰/۴۹۵۷	۰/۱۷	۲/۸۷	۰/۰۰۴۲
اجتناب مالیاتی	۰/۰۱۸	۰/۰۰۴۷	۳/۸۷۹	۰/۰۰۰۱
اندازه شرکت	۰/۰۳۲	۰/۰۱۱۳	۲/۸۶۴۹	۰/۰۰۴۳
سن شرکت	۰/۴۵۸۷	۰/۰۳۹۶	۱۱/۵۷۷۶	۰/۰۰۰
دارایی مشهود	۰/۹۴۰۷	۰/۰۳۴۲	۲۷/۴۴۹۵	۰/۰۰۰
اجتناب مالیاتی * اندازه شرکت	۰/۱۷۲۱	۰/۰۳۲۰۰۰	۵/۳۷۹۸	۰/۰۰۰
اجتناب مالیاتی *سن شرکت	-۰/۰۰۹	۰/۰۱۲۱۳	-۰/۷۵۹۵	۰/۴۴۹۷
اجتناب مالیاتی *دارایی مشهود	۰/۰۰۱۶	۰/۰۰۱۳۱	۱/۲۱۸۶	۰/۲۲۳۵
ضریب تعیین	۰/۴۳۸۶	آماره F	۲/۸۹۶	
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۴۰۱۸	معنی داری	۰/۰۰۰	
		آماره دوربین واتسون	۲/۱۵۶	

بر اساس نتایج حاصل از جدول درمی یابیم که:

ضریب رگرسیونی متغیر اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت ۰/۰۱۸ و معناداری آن (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب رگرسیونی متغیر اندازه شرکت بر ارزش شرکت ۰/۰۳۲ و معناداری آن (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا بین اندازه شرکت و ارزش شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب رگرسیونی متغیر سن شرکت بر ارزش شرکت ۰/۴۵۸۷ و معناداری آن (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا بین سن شرکت و ارزش شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب رگرسیونی متغیر دارایی مشهود بر ارزش شرکت ۰,۹۴۰۷ و معناداری آن (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا بین دارایی مشهود و ارزش شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب رگرسیونی متغیر تعدیلی اجتناب مالیاتی * اندازه شرکت بر ارزش شرکت ۰,۱۷۲۱ و معناداری آن (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا اندازه شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت اثر تعدیلی مثبت و معناداری دارد.

ضریب رگرسیونی متغیر تعدیلی اجتناب مالیاتی * سن شرکت بر ارزش شرکت ۰,۰۰۹- و معناداری آن (۰/۴۵)، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا سن شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت اثر تعدیلی و معناداری ندارد.

ضریب رگرسیونی متغیر تعدیلی اجتناب مالیاتی * دارایی مشهود بر ارزش شرکت ۰,۰۰۱۶ و معناداری آن (۰/۲۲)، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا دارایی مشهود بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت اثر تعدیلی و معناداری ندارد. بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حدود ۴۰ درصد تغییر ارزش شرکت توسط تأثیر متغیرهای مستقل و تعدیلگر توضیح داده می‌شود و به لحاظ آنکه مقدار آماره آزمون دوربین - واتسون (۲,۱۵) در بازه بهینه بین ۰ تا ۴ قرار دارد، فرض وجود خودهمبستگی میان متغیرها، رد می‌گردد و از آنجا که احتمال آماره آزمون اف (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، معنادار بودن رگرسیونی برازش شده تأیید می‌گردد.

نتیجه‌گیری مبتنی بر فرضیه

فرضیه اول

بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه

طبق آزمون انجام شده، ضریب معناداری متغیر اجتناب مالیاتی (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد، و مثبت بودن علامت ضریب رگرسیونی متغیر اجتناب مالیاتی (۱,۲۱)، نشان از رابطه مثبت متغیر مستقل با وابسته دارد، در نتیجه اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تأثیر معنادار مثبت دارد. نتایج این فرضیه نشان می‌دهد که در بازار سرمایه‌ی ایران ثوری ارزش آفرینی حاکم است. به این معنی که فعالان بازار سرمایه‌ی ایران، نسبت به فعالیت‌های اجتناب از مالیات شرکت‌ها دید مثبتی دارند و آن را نه‌ایزاری برای رفتارهای فرصت طلبانه بلکه تلاش شرکت برای کاهش انتقال ثروت از سهامداران به دولت می‌دانند. به همین دلیل به این فعالیت‌ها، به صورت افزایش قیمت سهام شرکت‌ها و در نتیجه افزایش ارزش شرکت‌ها واکنش مثبتی نشان می‌دهند.

مقایسه با سایر پژوهش‌ها

نتیجه این فرضیه با تحقیقات زیر همسو است:

محمدی (۱۴۰۱) اثر تعدیل کننده ویژگی‌های هیات مدیره بر رابطه بین ارزش شرکت و برنامه‌ریزی مالیاتی ۱۰۵ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۳۹۸ پرداخت. یافته‌های نشان می‌دهد که ارزش شرکت تأثیر مثبت و معناداری بر برنامه‌ریزی مالیاتی دارد و دوگانگی وظایف مدیرعامل، اندازه و استقلال هیات مدیره تأثیر ارزش شرکت بر برنامه‌ریزی مالیاتی را تشدید می‌کند.

مشایخی و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی تاثیر راهبری شرکتی بر رابطه ی بین اجتناب از مالیات و ارزش شرکت پرداختند. نتایج نشان داد اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تاثیر مثبت و معنادار دارد و همچنین نتایج نشان می دهد که با بهبود کیفیت ساختار راهبری شرکتی، تاثیر مثبت فعالیت های اجتناب از مالیات بر ارزش شرکت بیشتر می شود.

نتیجه این فرضیه با تحقیق زیر مخالف است:

هاچنز و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت با استفاده از مدل های مختلط مکنون" پرداختند. نتایج بیانگر آن است که بین اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

رمضانی (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت: با توجه به ساز و کارهای راهبری شرکتی" مشتمل بر ۱۴۸ شرکت از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۸ پرداخت. برای گردآوری داده ها از بانک های اطلاعاتی ره آورد نوین و تدبیر پرداز و صورت های مالی سالانه شرکت ها، گزارش هیئت مدیره به مجمع عمومی صاحبان سهام و وب سایت سازمان بورس اوراق بهادار، استفاده گردید. برای آزمون فرضیه ها در این پژوهش، از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ و Eviews نسخه ۸ استفاده شد. نتایج نشان داد که اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تاثیر منفی و معناداری دارد. همچنین سازوکارهای راهبری شرکتی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت را تعدیل می کند.

مدل دوم

ویژگی های شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت رابطه معنادار دارد

نتیجه

ضریب رگرسیونی متغیر تعدیلی اجتناب مالیاتی * اندازه شرکت بر ارزش شرکت ۰,۱۷۲۱ و معناداری آن (۰/۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا اندازه شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت اثر تعدیلی مثبت و معناداری دارد. در واقع میتوان گفت بدلیل اینکه نهاد های نظارتی بر شرکت های بزرگ بیشتر حساس هستند و در شرکت های بزرگ تر، تاثیر مثبت فعالیت های اجتناب از مالیات بر ارزش شرکت بیشتر می شود. در واقع شرکت های بزرگتر توانایی بالاتری در مدیریت کسب و کار و عملکرد خود دارند و در این شرکت ها به اجتناب مالیاتی واکنش مثبتی نشان داده می شود.

ضریب رگرسیونی متغیر تعدیلی اجتناب مالیاتی * سن شرکت بر ارزش شرکت ۰,۰۰۹- و معناداری آن (۰/۴۵)، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا سن شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت اثر تعدیلی و معناداری ندارد. ضریب رگرسیونی متغیر تعدیلی اجتناب مالیاتی * دارایی مشهود بر ارزش شرکت ۰,۰۰۱۶ و معناداری آن (۰/۲۲)، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است، لذا دارایی مشهود بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت اثر تعدیلی و معناداری ندارد. در واقع این متغیرها رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت را تعدیل نمی کند و این رابطه از عوامل دیگری تاثیر می پذیرد.

مقایسه با سایر پژوهش‌ها

نتیجه این فرضیه با تحقیقات زیر همسو است:

محمدی (۱۴۰۱) اثر تعدیل کننده ویژگی‌های هیات مدیره بر رابطه بین ارزش شرکت و برنامه ریزی مالیاتی ۱۰۵ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۳۹۸ پرداخت. یافته‌های نشان می‌دهد که ارزش شرکت تاثیر مثبت و معناداری بر برنامه ریزی مالیاتی دارد و دوگانگی وظایف مدیرعامل، اندازه و استقلال هیات مدیره تاثیر ارزش شرکت بر برنامه ریزی مالیاتی را تشدید می‌کند.

رمضانی (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت: با توجه به ساز و کارهای راهبری شرکتی" مشتمل بر ۱۴۸ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۸ پرداخت. برای گردآوری داده‌ها از بانک‌های اطلاعاتی ره آورد نوین و تدبیر پرداز و صورت‌های مالی سالانه شرکت‌ها، گزارش هیئت مدیره به مجمع عمومی صاحبان سهام و وب سایت سازمان بورس اوراق بهادار، استفاده گردید. برای آزمون فرضیه‌ها در این پژوهش، از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ و Eviews نسخه ۸ استفاده شد. نتایج نشان داد که اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تاثیر منفی و معناداری دارد. همچنین سازوکارهای راهبری شرکتی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت را تعدیل می‌کند.

پیشنهادهای کاربردی پژوهش

- ۱- شفاف سازی قانون جهت به حداقل رساندن اختلاف نظر بین ممیزان سازمان امور مالیاتی و حسابرسان و حسابداران در نحوه محاسبه سود مشمول مالیات در رسیدن به سودی عاری از ابهام موثر خواهد بود.
- ۲- با وجود معافیتهای مالیاتی بسیاری که در سیستم مالیاتی اعمال میشود موجب ایجاد رخنه در وصول درآمدهای مالیاتی دولت میگردد، تجدید نظر در این خصوصاز طرف قانون گذار ضروری به نظر میرسد.
- ۳- به مدیران شرکتها پیشنهاد میشود در جهت افزایش ارزش شرکت از اجتناب مالیاتی در سطح پایین استفاده شود و به عبارتی با مدیریت صحیح صرفه جویی مالیاتی از منافع اجتناب مالیاتی بهره برده و هزینه های استفاده از اجتناب مالیاتی را به حداقل برسانند و از این طریق موجبات افزایش ارزش شرکت را فراهم کنند.
- ۴- به سرمایه گذاران پیشنهاد می شود به اندازه شرکت در شرکت هایی که اجتناب مالیاتی بالایی دارند توجه کنند و در تصمیمات خود لحاظ نمایند.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

پیشنهاد می‌شود محققان در تحقیقات آتی به موضوعات زیر بپردازند:

۱. بررسی اثر سایر ویژگی‌های شرکت بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت.
۲. بررسی وضعیت اجتناب مالیاتی شرکت ها پس از وضع استاندارد ها و قوانین مالیاتی جدید.
۳. بررسی اثر عدم اطمینان سیاست های اقتصادی بر ارزش شرکت.
۴. انجام پژوهش را در دوره های زمانی طولانی تر و صنایع دیگر برای افزایش قابلیت اطمینان نتایج؛
۵. انجام پژوهش در جامعه دیگری غیر از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار انجام شود و نتایج آن یافته های این پژوهش تطبیق داده شود.

محدودیت های پژوهش

- ۱- باتوجه به محدود بودن جامعه آماری به شرکتهای بورسی از لحاظ دسترسی به اطلاعات وسایر محدودیتهای نمونه گیری، تسری دادن نتایج به سایر شرکتهای باید با احتیاط صورت گیرد.
 - ۲- داده های این تحقیق از بورس اوراق بهادار تهران استخراج گردیده که عدم کارایی این بورس اتکا به نتایج تحقیق را با محدودیت مواجه می سازد.
 - ۳- نرخ تورم در کشور ما دو رقمی بوده و درعین حال استانداردهایی برای تعدیل صورتهای مالی تاریخی شرکتهای وجود ندارد. تورم بالا و پیامدهای احتمالی آن بر اطلاعات مالی، می تواند نتایج تحقیقاتی که براین اطلاعات متکی بوده را خدشه دار کند
 - ۴- روش های گوناگون سنجش ارزش شرکت محدودیت مهم این پژوهش بوده است.
- منابع و مآخذ** بیتا مشایخی، و صبری علی پناه. ۱۳۹۴. «تأثیر راهبری شرکتی بر رابطه ی بین اجتناب از مالیات و ارزش شرکت». پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی بهار ۱۳۹۴ - شماره ۲۵
- امین عشایری، اسو (۱۴۰۰) بررسی تاثیر پرداخت سود سهام و ویژگی های شرکت بر کیفیت درآمد، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، شماره ۸۰، جلد ۷، صص ۱-۱۸.
- پاکیزه، کامران، حیدری، محمدرضا، بشیری جویباری، مهدی (۱۳۹۴) بررسی تأثیر ریسک مالیاتی بر نگهداشت وجه نقد توسط شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه دانش حسابداری، ۶ (۲۲)، صص ۶۱-۷۷.
- حافظنیا، محمدرضا (۱۳۸۰)، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران به سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها، (سمت).
- حسن زاده کوچو، محمود، مهدی نیاسبویی، امین (۱۴۰۲) تأثیر خودشیفتگی مدیران بر اجتناب مالیاتی، نشریه چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۳، صص ۱۸-۲۵.
- رمضانی، یاسان (۱۴۰۲) بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت: با توجه به ساز و کارهای راهبری شرکتی، کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام.
- زهی، نقی، محمدخانلی، شارزاد (۱۳۹۹) بررسی عوام: موثر بر اجتناب مالیاتی.
- کاظمی منش، آذین، دستگیر، محسن (۱۳۹۹) بررسی تاثیر ارزش شرکت و سودآوری بر ریسک بازده سهام با تاکید بر سرمایه در گردش، نشریه چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۳، شماره ۲۴- شماره پیاپی ۲۴، بهار جلد چهارم، صص ۲۱-۱.
- کرمی، مجتبی (۱۳۹۱) بررسی ارتباط بین حاکمیت شرکتی با ارزش شرکت و سیاست تقسیم سود، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.
- محقق، محمدرضا، تقاعدی فینی، فاطمه (۱۴۰۲) بررسی تاثیر چسبندگی هزینه ها بر سودآوری شرکت با توجه به نقش تعدیلگر ویژگی های شرکت، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، شماره ۹۰، صص ۴۵۳-۴۷۹.
- محمدی، محمد، خالقی محمدی، شهره (۱۴۰۲) نقش ساختار مالکیت در تعدیل رابطه بین اجتناب مالیاتی، افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و ارزش شرکت، نشریه چشم انداز حسابداری و مدیریت،

- Ana Belén Tulcanaza-Prieto & Younghwan Lee (2022) Real Earnings Management, Firm Value, and Corporate Governance: Evidence from the Korean Market .
- Ballesta, j uan Pedro Sánchez & Yagüe, José (2023) Tax avoidance and the cost of debt for SMEs: Evidence from Spain.
- García-Sánchez, I. M. (2020). the moderating role of board monitoring power in the relationship between environmental conditi ons and corporate social responsibility. *Business Ethics: A European Review*, 29 (1), 114-129.
- Gundeeep kaur , (2017)," The influence of board characteristics on corporate illegality ", *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol. 25 Iss 2 pp. -1-40
- Kieschnick, R and Moussawi, R (2017)." Firm age, corporate governance, and capital structure choices". *Journal of Corporate Finance*, Vol. 48 (2018), pp. 597–614.
- Dyreg, S. , Hanlon, M. , Maydew, E. (2008). Long-run corporate tax avoidance. *The Accounting Review*, 83 (1) , 61-82.
- Hanlon, M., and S. Heitzman (2009), "A review of tax research", Working Paper (online), www.ssrn.com.
- Hutchens, M., Rego, S. O., & Williams, B. (2020). Tax avoidance, uncertainty, and firm risk. *Uncertainty and Firm Risk*.
- Hosayni, S.; Ganji, H.; eskandari, G.; & SoltanPour, H. (2021). The Effects of Enterprise Risk Management (ERM) and Audit Committee Characteristics on the Firms' Reputation. *Empirical Research in Accounting*, 11(2), 99-136 (in Persian).
- Pasternak, M., & Rico, C. (2008). Tax Interpretation, Planning, and Avoidance: Some Linguistic Analysis. *Akron Tax J.*, 23, 33-143.
- Paputungan, Rahmita Dwinesia, Bambang Subrotob, Abdul Ghofar.(2020). Does institutional ownership moderate the effect of intellectual capital and company value. *Research in Business & Social Science.IJRBS VOL 9 NO 1 ISSN: 2147-4478*.
- Rezaei Pitenoei, Y.; Gholamrezapoor, M.; Kazemi, S.; & Amirniya, N. (2021). Investigating the Moderating Role of Family Ownership on the Relationship Between Corporate Social Responsibility and Tax Avoidance: Testing the Theory of Socioemotional Wealth and Agency Theory. *Journal of Financial Accounting Research*, 13(1), 45-66 (in Persian).
- Rodriguez, j c., Driessen, j. (2016). The impact of CEO characteristics on firm value, *Journal of Management*, 12, pp 78-90.
- Naseem, Muhammad Akram & Jun Lin & Ramiz ur RehmanID & Muhammad Ishfaq Ahmad & Rizwan Ali . (2019). Moderating role of financial ratios in corporate social responsibility disclosure and firm value. *PLOS ONE* | <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0215430>.
- Francis, B.B., Sun, X., Qiang, W. (2014). Managerial ability and tax avoidance. Working Paper, Available at: www.ssrn.com.
- Tahmasebi, S.; Eivani, F.; Ardeshiri, J. (2021). An investigation of the interaction relationship between Corporate Reputationand Financial Performance by the simultaneous equation method (3SLS). *Management Research in Iran*, 22(1), 119-141 (in Persian).